

De thuiskomst van Cézanne in Aix

Honderd jaar na zijn dood is Paul Cézanne terug thuis. In Aix-en-Provence, waar de schilder geboren werd, een groot deel van zijn leven doorbracht en overleed, liep de voorbije zomer een tentoonstelling over zijn passionele relatie met zijn geboortestreek. Meer dan honderd landschapsschilderijen werden hiervoor van over de hele wereld teruggehaald naar Aix. Romaneske stapte in deze doeken en trok door de Provence sur les pas de Cézanne.

Misschien was Cézanne wel voorbestemd om zijn toevlucht te zoeken in de natuur en de landschappen die hem omringden. Zijn naar verluidt norske aard, egocentrische ingesteldheid en verwilderde aanblik maakten hem niet meteen geliefd bij de doorsnee *Aixoïs* uit de 19e eeuw. De plaatselijke museumdirecteur had het al helemaal niet begrepen op die penseelstrijker en weigerde halsstarrig Cézannes doeken. Zoals zovele artiesten te beurt valt, kreeg de baanbreker van de moderne kunst bij leven nauwelijks erkenning.

**Quand on est né là-bas, c'est foutu,
rien ne vous dit plus.**

Na de wereldtentoonstelling in Parijs van 1900, waarop drie schilderijen van de dan al 61-jarige Cézanne werden geëxposeerd, kwam daar alleen in het buitenland enigszins verandering in. Maar als de bruggenbouwer tussen het impressionisme en het kubisme afzakte naar zijn stamkroeg Café Clément, bleek hij geen sant in eigen land. "Des gens entraînent au café ou en sortaient, mais je ne me souviens pas d'avoir vu un Aixoïs saluer le peintre", schreef de auteur Léo Larguier daarover. "Personne ne semblait le connaître." *Caf' Clém'*, zoals Cézanne dit *estaminet* pleegde te noemen, is een van de talrijke ontmoetingsplaatsen langs de Cours Mirabeau. Deze brede laan, die op de plaats van de middeleeuwse stadsmuren is aangelegd, vormt tegenwoordig het bruisende hart van Aix. Platanen slaan er hun natuurlijke paraplu open. Historische cafés, boekhandels met universitaire aspiraties en statige herenhuisen met smeedijzeren balkons geven er elkaar rendez-vous. Tussen de lichtjes wemelt het er 's avonds van de toeristen, die de gelegenheidskraampjes afschuimen op zoek naar kleine landschapsschilderijen, sjirpende namaakkrekels of beschilderde clowns.

De Cours Mirabeau mondt uit op de Place Général de Gaulle, die bij de plaatselijke bevolking bekend staat als de Rotonde. Behalve een reusachtige fontein vinden we er het *Office de Tourisme* terug, dat kosten noch moeite gespaard heeft om Cézanne in de kijker te plaatsen. De dienst stippelde een wandeltraject door de oude binnenstad uit langs de plaatsen die het leven van de schilder tekenden. Goudkleurige klinkers in de bestrating met de initiaalletter "C" erop wijzen je de weg. De route begint aan het huis waar Paul het levenslicht zag als zoon van een hoedenmaker (die later een rijke bankier werd), en eindigt aan zijn bescheiden, okerkleurige grafsteen op het Cimetière Saint-Pierre.

Sommigen hebben uit Cézannes werk onterecht een regionalistische roep horen weerklinken

Hoewel Aix-en-Provence weigerde om hem in de armen te sluiten, was Cézanne verknocht aan zijn geboortestad. In een brief vanuit Taillioires pende hij ooit neer: "Quand j'étais à Aix, il me semblait que je serais mieux autre part, maintenant que je suis ici, je regrette Aix... Quand on est né là-bas, c'est foutu, rien ne vous dit plus."

Vijf jaar voor zijn overlijden kocht Cézanne een lapje grond op de colline des Lauves, even buiten het stadscentrum, waar hij zijn atelier liet optrekken. Het is in dit landhuis, waar schildersezels, verf materiaal en elementen uit stilleven uitgesteld staan, dat de aanwezigheid van de schilder zich op vandaag het best laat gevoelen. Op zijn oude dag trok Cézanne er zich vrijwel dagelijks terug, van bij het ochtendgloren tot een uur of vijf in de namiddag. Alleen 's middags onderbrak hij zijn werk voor een middagmaal in Aix.

In zijn drang om zijn geliefkoosde onderwerp als het ware te kunnen omarmen, installeerde Cézanne zich van tijd tot tijd op het hoogste punt ten opzichte van de Montagne Sainte-Victoire. Van aan deze Chemin de la Marguerite, op een tweetal km van zijn atelier, zou hij tussen 1902 en '06 de berg nog 11 keer met olieverf en 17 keer met waterverf op doek zetten. De rode daken van de Provençaalse buitenhuisjes en de elektriciteitsfabriek laat hij met het vorderen van de jaren hoe langer hoe meer versmelten met de Montagne. Op het Domaine de la Marguerite is tegenwoordig een *terrain des peintres* aangelegd, waar reproducties van een tiental Sainte-Victoires te zien zijn.

Sommigen hebben in Cézannes schilderijen van de Provence onterecht een regionalistisch statement willen zien op cultureel en politiek vlak. In tegenstelling tot zijn voorgangers Loubon (1809-'63) en Guigou (1834-'71) streefde Cézanne er niet naar om als *peintre provençal* door het leven te gaan. Hoewel zijn vriendschap met Valabrègue en later Gasquet hem in de kringen van de Félibrige rond Frédéric Mistral leidde, bouwde Cézanne op intellectueel vlak ten aanzien van deze beweging een afstand in. Voor de schilder was Baudelaire de enige echte dichter.

De Provence die Cézanne schildert is apolitiek. De Montagne Sainte-Victoire vereeuwigd hij niet als het decor van de eeuwenoude veldslag tussen de legioenen van Marius en de cohorten van de Teutonen. Cézanne kiest niet voor de toeristische iconen zoals de Pont-du-Gard, het Palais des Papes of de basiliek van Saint-Maximin-la-Sainte-Baume, maar voor het nietige L'Estaque en Gardanne. Als er al een "Provence de Cézanne" bestaat, dan is het een ruige woestijn, waar pijnbomen en groene eiken gedijen, beken en rivieren stromen, de wind waait en waar vooral de zon dat typisch Provençaalse licht afgeeft, Cézannes levensader.

Een vissersdorp als een speelkaart

Tussen zijn 25e en 46e verbleef Cézanne geregeld in l'Estaque, waar zijn moeder een huis huurde. Over dit vissersdorpje vlakbij Marseille zei hij ooit: "C'est comme une carte à jouer. Des toits rouges sur la mer bleue..."

In 1885 verblijft Cézanne voor een laatste maal in l'Estaque. In een brief aan zijn nicht legt hij de reden van zijn vertrek uit: "Je me souviens parfaitement de l'Establon et des bords autrefois si pittoresques du rivage de l'Estaque. Malheureusement ce qu'on appelle le progrès n'est que l'invasion des bipèdes, qui n'ont de cesse qu'ils n'aient tout transformé en odieux quais avec des becs de gaz et – ce qui est pis encore – avec éclairage électrique. En quel temps vivons-nous !"

In l'Estaque kunnen toeristen een schildersroute volgen met reproducties van Cézanne, Braque en anderen.

Het enige dorp dat Cézanne schilderde

Gardanne, een nietig dorpje halverwege Aix en Marseille, hangt vol spandoeken met als opschrift „Gardanne, le seul village peint par Cézanne”. De kunstenaar bracht er vijftien maanden van zijn leven door (1885-'86).

Cruciale maanden, waarin hij zou breken met zijn jeugdvriend Emile Zola en in Aix in het huwelijk zou treden met Hortense Fiquet, die zijn ouders nooit hadden willen aanvaarden.

Een bezoek aan het openluchtmuseum op de colline des frères loont de moeite. Aan de hand van reproducties kunnen de bezoekers er aanvoelen hoe de schilder de piramidale en complexe structuur van Gardanne met verf op een doek probeerde te vatten.

Cézannes periode in Gardanne vormt een scharniermoment vanuit artistiek oogpunt: steeds meer kubistische elementen sluipen zijn werk binnen.

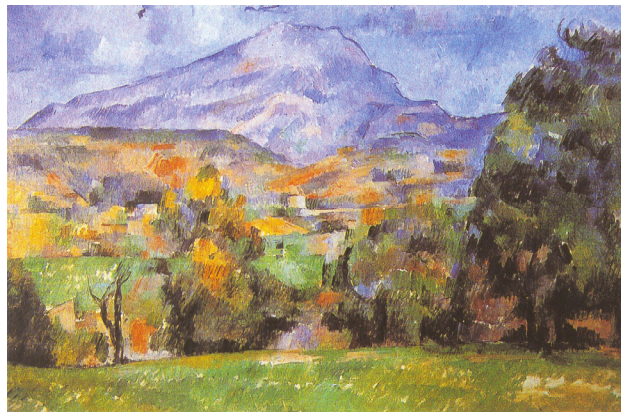

Tussen de rode stenen en rotsblokken

In 1895 huurt Cézanne een buitenhuisje nabij de steengroeven van Bibémus, ten oosten van Aix-en-Provence. Als hij er zijn schildersezel uitzet, zijn de groeven al meerdere decennia niet meer in gebruik. Ze werden geëxploiteerd van de Romeinse periode tot aan het einde van de 18e eeuw.

In dit chaotische decor schildert Cézanne over een periode van tien jaar in alle verlatenheid 11 olieverfdoeken en 16 aquarellen. Hij focust zich niet alleen op de rode stenen en rotsblokken, maar van op het terras van zijn landhuis richt hij ook zijn blik naar de onvermijdelijke Sainte-Victoire.

Sinds april van dit jaar zijn de groeven ook toegankelijk voor het publiek.

Cézanne in cijfers

24

Op 24 oktober zal het precies 100 jaar geleden zijn dat Paul Cézanne overleed. Hij werd 67 jaar.

34

Het wandelpad "*Sur les pas de Cézanne*" door het oude centrum van Aix doet 34 plekken aan uit het leven van de schilder.

60,5

Zoveel miljoen dollar werd er in 1999 neergeteld voor het duurste schilderij van Cézanne: *Stilleven met kruikje en compoteschaal*. Goed voor de zevende plaats op de eeuwige ranglijst van schilderijen.

87

In totaal 44 olieverfschilderijen en 43 aquarellen getuigen hoezeer Cézanne gehecht was aan de Montagne Sainte-Victoire.

1600

Cézanne zou naar schatting 1600 doeken hebben geschilderd, waarvan ongeveer 950 met olieverf en 650 met waterverf.

Benedict Vanclooster